

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av strafflagen

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av strafflagen (RP 7/2021 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Lena Andersson, justitieministeriet
- lagstiftningsråd Leena Mäkipää, justitieministeriet
- konsultativ tjänsteman Pirjo Lillsunde, social- och hälsovårdsministeriet
- referendarieråd Jarmo Hirvonen, riksdagens justitieombudsmans kansli
- tingsdomare Tuuli Vänskä, Birkalands tingsrätt
- statsåklagare Anu Mantila, Åklagarmyndigheten
- överinspektör Marjo Rantala, Jämställdhetsombudsmannens byrå
- polisinspektör Måns Enqvist, Polisstyrelsen
- generalsekreterare Tomi Timperi, Mansorganisationernas centralförbund rf
- påverkansplanerare Merja Kähkönen, Kvinnoorganisationernas Centralförbund
- generalsekreterare Kerttu Tarjamo, Seta ry
- advokat Antti Riihelä, Finlands Advokatförbund
- biträdande professor Tatu Hyttinen
- professor Sakari Melander
- professor Johanna Niemi
- professor (emerita) Kevät Nousiainen
- professor Matti Tolvanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- inrikesministeriet
- Helsingfors hovrätt
- Diskrimineringsombudsmannens byrå
- Helsingfors polisinrättning
- Finlands näringsliv rf
- Finlands Journalistförbund rf
- Trasek ry
- professor Tuomas Ojanen.

Betänkande LaUB 16/2022 rd

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en ändring av strafflagen. Enligt propositionen ska det till straffskärpningsgrunderna fogas ett omnämnande av att ett brott begås utifrån ett motiv som baseras på offrets kön.

Till bestämmelserna om juridiska personers straffansvar för grov ärekränkning eller olaga hot fogas ett uttryckligt omnämnande av sådana fall där motivet för en gärning är könet på den person mot vilken gärningen är riktad. Omnämmandet av kön som motiv för gärningen ska också fogas till juridiska personers straffansvar för offentlig uppmaning till brott när det brott som uppmaningen eller förledandet avser är grov ärekränkning eller olaga hot.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft hösten 2021.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I 6 kap. 5 § 1 mom. 4 punkten i den gällande strafflagen nämns som straffskärpningsgrund att ett brott begås utifrån de motiv som särskilt räknas upp eller utifrån ett annat motiv som är jämförbart med dessa. Det är fråga om att begå ett brott utifrån ett i lagen nämnt motiv som i allmänhet baserar sig på en egenskap hos offret och som i allmänhet kallas hatmotiv. I den aktuella propositionen föreslås det att 4 punkten ändras så att det till de så kallade hatmotiv som räknas upp särskilt fogas ett omnämnande av att brottet begås utifrån ett könsbaserat motiv.

Det föreslås också att det till bestämmelserna om juridiska personers straffansvar för grov ärekränkning och olaga hot (24 kap. 13 § och 25 kap. 10 § i strafflagen) fogas ett uttryckligt omnämnande av att motivet för gärningen är offrets kön. Omnämmandet av kön som motiv för gärningen ska också fogas till juridiska personers straffansvar för offentlig uppmaning till brott (17 kap. 24 § 2 mom. 2 punkten) när det brott som uppmaningen eller förledandet avser är grov ärekränkning eller olaga hot.

Syftet med propositionen är att betona hur klandervärda sådana gärningar är vars motiv är hat som baseras på offrets kön (RP, s. 11).

Enligt propositionsmotiven (s. 11) riktar sig brotten i allmänhet mot företrädare för ettdera könet. Könstillhörigheten eller könsidentiteten är därmed en faktor i alla brott med detta motiv där offret är en fysisk person. I vissa särskilda situationer kan en persons yttre egenskap, såsom kön, dock vara det enda eller det starkaste motivet för gärningen. Hat på grund av en yttre egenskap, såsom kön, som motiv för en gärning kan väcka allvarlig rädsla hos offret. En synlig yttre egenskap kan utsätta honom eller henne för ett brott, exempelvis misshandel eller skadegörelse, på nytt.

Vidare sägs det i propositionsmotiven (s. 12) att brott som kränker individens frid, ära eller integritet (olaga hot, förföljelse) är särskilt skadliga, om de avskräcker den som drabbas från att delta i den offentliga debatten eller gör att han eller hon undviker att behandla vissa ämnen i offentlig-

Betänkande LaUB 16/2022 rd

heten (chilling effect). Propositionens mål anknyter i detta hänseende till det mål i regeringsprogrammet som gäller att effektivare än tidigare ingripa i systematiska och riktade trakasserier eller hot mot yttrandefriheten, myndighetsverksamhet, forskning och informationsförmedling.

Enligt propositionsmotiven (s. 12) är det redan nu möjligt att beakta kön som motiv för gärningen med stöd av den allmänna bestämmelsen om straffmätning (6 kap. 4 § i strafflagen, Allmän princip), där motivet nämns som en faktor som inverkar på mätningen. Dessutom är det numera möjligt att beakta kön ("eller ett annat jämförbart motiv") som ett annat motiv som kan jämföras med de motiv som särskilt räknas upp som skärpningsgrund i 6 kap. 5 § 1 mom. 4 punkten i strafflagen. Det finns dock inga uppgifter om att så skulle ha skett i rättspraxis. Därför bedöms det enligt propositionen att ett uttryckligt omnämnande av könstillhörigheten som en ny skärpningsgrund skapar klarhet i rättsläget.

Med kön avses i propositionen både män och kvinnor. I propositionen konstateras att strafflagen är en könsneutral lag, och det finns inte några grunder för att placera män och kvinnor i olika ställning i lagen. Gärningen är i princip lika klandervärd oberoende av om den riktar sig mot en man eller kvinna (se RP, s. 11 och 15). I ljuset av utredningar är det enligt propositionen dock i praktiken oftare kvinnor än män som utsätts för trakasserier, hot eller gärningar som kränker privatlivet och som i värsta fall kan antas visa på hat mot ett visst kön (s. 11).

Sammantaget sett anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslaget i propositionen, men med följande kommentarer och ändringsförslag.

Symbolisk lagstiftning

I överensstämmelse med det som sägs ovan är det enligt propositionsmotiven (s. 12) redan nu möjligt att beakta könstillhörighet som motiv för en gärning genom den allmänna bestämmelsen om straffmätning (6 kap. 4 § i strafflagen). Dessutom är det numera möjligt att beakta könstillhörigheten ("eller något annat motiv som är jämförbart") som ett motiv som är jämförbart med de som särskilt räknas upp som skärpningsgrund i 6 kap. 5 § 1 mom. 4 punkten i strafflagen.

Enligt propositionsmotiven (s. 15) bör man i ljuset av de allmänna kriminaliseringsprinciperna förhålla sig negativt till så kallade symboliska bestämmelser i strafflagen. Bestämmelserna i strafflagen ger dock uttryck för att vissa gärningar är klandervärda, vilket har framhävts genom bestämmelserna om straffskärpningsgrunderna. En av propositionens viktigaste konsekvenser är enligt propositionsmotiven att visa att hat riktat mot kön är klandervärt och på så sätt påverka attityderna.

Grundlagsutskottet har förhållit sig negativt till så kallad symbolisk strafflagstiftning (se GrUU 5/2009 rd och GrUU 29/2002 rd). Lagutskottet har bett en expert på statsförfattningsrätt bedöma om utlåtande i ärendet ska begäras av grundlagsutskottet i enlighet med 38 § 2 mom. i riksdagens arbetsordning.

Enligt den expert på statsförfattningsrätt som utskottet hört skiljer sig de nu aktuella förslagen till bestämmelser avsevärt från det förslag till kriminalisering av innehav av tobaksprodukter som grundlagsutskottet bedömde i sitt utlåtande GrUU 5/2009 rd och som redan enligt utskottets tidi-

Betänkande LaUB 16/2022 rd

gare utlåtandep Praxis skulle anses vara ”exceptionellt” och vars bristande proportionerlighet ytterligare underströks av det särskilda omnämmandet i propositionsmotiven (RP 227/2008 rd, s. 13), där det sägs att polisen inte i praktiken särskilt kan övervaka privat innehav av tobaksprodukter som förs in för eget bruk och att det inte heller är ändamålsenligt att den gör det. Av dessa orsaker hade den föreslagna kriminaliseringen av innehav enligt utskottet närmast ”symbolisk betydelse”, varför utskottet ansåg att straffrätten inte borde användas för det föreslagna syftet.

Enligt statsförfattningsrättsexperten är det däremot fråga om en helt annan sak i det nu aktuella förslaget, det vill säga att strafflagen kompletteras med ett omnämmande av att straffet skärps på grund av att gärningsmannen begår ett brott som baseras på kön. Enligt propositionen är det centrala målet att betona hur klandervärda sådana gärningar är vars motiv är hat som baseras på offrets kön. Ett mål är också att betona sammanslutningars ansvar för att inom sin verksamhet övervaka och förhindra sådana brott som nämns ovan. (s. 11). Sådana mål är i sig helt godtagbara med tanke på systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna och de internationella människorättskonventioner som är förpliktande för Finland.

Enligt den ovan nämnda expert som utskottet hört ryms de aktuella förslagen till bestämmelser inom ramen för den prövningsmarginal som grundlagen tillåter. Vidare är det klart att förbudet mot så kallad symbolisk strafflagstiftning inte utgör något hinder för de aktuella författningsförslagen eftersom de aktuella förslagen inte har samma ”närmast symboliska betydelse” som exempelvis förslaget till kriminalisering av innehav av tobaksprodukter av de orsaker som anges i utskottets utlåtande GrUU 5/2009 rd kunde anses ha. Enligt experten kan de aktuella förslagen i sig motiveras helt och hållet med avseende på de internationella människorättskonventionerna och därmed också med avseende på det inhemska systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Även om förslagen inte är nödvändiga i det avseendet att redan den gällande strafflagens bestämmelser i sig gör det möjligt att beakta offrets kön som motiv för gärningen i enlighet med de allmänna bestämmelserna om straffmätning, omfattas den föreslagna regleringen dock också i fråga om proportionaliteten av lagstiftarens prövningsmarginal.

Enligt den experten råder det inte sådan oklarhet om de aktuella bestämmelsernas grundlagsenlighet eller förhållande till människorättskonventionerna som avses i 38 § 2 mom. i riksdagens arbetsordning att lagutskottet bör begära utlåtande om lagförslaget av grundlagsutskottet.

Lagutskottet noterar utöver det som sägs ovan att den föreslagna nya skärpningsgrunden inte motiveras i propositionen enbart med att regleringen syftar till att påverka attityderna. Propositionen motiveras (s. 12) också exempelvis med att den klargör rättsläget. Utskottet påpekar dessutom att det med tanke på den straffrättsliga legalitetsprincipen och särskilt principen om noggrann avgränsning är motiverat att det uttryckligen föreskrivs att könsrelaterade motiv ska beaktas som skärpningsgrund, även om detta skulle ha varit möjligt redan som ett jämförbart motiv på det sätt som nämns i den gällande bestämmelsen. Med hänvisning till det som sägs ovan anser utskottet att det är godtagbart och motiverat att införa en ny skärpningsgrund i 6 kap. 5 § 1 mom. 4 punkten i strafflagen.

Betänkande LaUB 16/2022 rd

Bevisning

I samband med behandlingen av propositionen har det fästs uppmärksamhet vid bevisningsfrågor i fråga om den nya skärpningsgrund som föreslås i 6 kap. 5 § 1 mom. 4 punkten i strafflagen. I detta sammanhang konstaterar lagutskottet att det i sista hand är domstolen som avgör om den föreslagna skärpningsgrunden föreligger i ljuset av omständigheterna i varje enskilt fall på samma sätt som när de nuvarande skärpningsgrunderna tillämpas. Det är på samma sätt som nu fråga om en omständighet som gäller bevisning. Högsta domstolen har i fråga om den rasistiska skärpningsgrunden konstaterat att det vid bedömningen av de omständigheter som åberopats som stöd för tillämpningen av skärpningsgrunden är motiverat att iakttä ett beviskrav som kan jämföras med domströskeln för de omständigheter som åberopats som grund för straffansvar (HD 2020:32, punkt 10). Utskottet konstaterar att det i propositionen i exceptionellt omfattande grad (s. 13) redogörs för indikatorer, således omständigheter som kan tyda på att ett hatmotiv föreligger. Indikatorerna är särskilt viktiga när det gäller att styra förundersökningen till att undersöka det eventuella motivet till gärningen, vilket i sin tur är nödvändigt med tanke på såväl åklagarnas som domstolarnas tillämpning av lagen.

Våld i nära relationer

I sakkunnigutfrågningen aktualiserades frågan om utmätning av straff i situationer kopplade till våld i nära relationer. I fråga om dessa hänvisar utskottet till det som konstateras i propositionsmotiven (s. 22). Våld i nära relationer riktar sig mot maken eller partnern eller någon annan närstående, som kan vara av annat kön eller av samma kön som gärningsmannen. Män och kvinnor kan vara både offer och förövare när det gäller våld i nära relationer. Den som blivit offer för våld i nära relationer är dock statistiskt oftare en kvinna och den som är misstänkt eller förövare en man. Att en viss brottstyp i praktiken oftare riktar sig mot det ena könet medan gärningsmannen är av det andra könet är inte i sig en grund för att tillämpa den könsrelaterade skärpningsgrund som nu föreslås i 6 kap. 5 § 1 mom. 4 punkten i strafflagen. Ingen brottstyp kan automatiskt förknippas med en tillämpning av den föreslagna skärpningsgrunden, och å andra sidan kan ingen brottstyp – med undantag för brott som leder till dubbelkvalifikation – uteslutas från tillämpningsområdet. Den föreslagna nya skärpningsgrunden ska bli tillämplig på en gärning i enskilda fall om det kan påvisas att den har utförts uttryckligen utifrån ett motiv som baseras på kön.

Enligt gällande lag är det möjligt att beakta den särskilda karaktären hos våld i nära relationer som riktar sig mot både kvinnor och män som en försvärande omständighet med stöd av de allmänna principerna för straffmätning i 6 kap. 4 § i strafflagen. Enligt uppgift har detta ansetts uppfylla förpliktelseerna i Istanbulkonventionen när den genomförs nationellt (RP 155/2014 rd, s. 62). Såsom det framgår av propositionsmotiven (s. 22) granskas vid tillämpningen av strafflagen de gärningar som hänför sig till en inbördes parrelation eller nära relation mellan förövaren och offret inte enbart som brott som män begår mot kvinnor, utan den nationella strafflagen är till sin utgångspunkt könsneutral (se t.ex. RP 78/2010 rd, s. 10). På det sätt som framgår av propositionsmotiven (s. 22–23) har högsta domstolen delvis med stöd av avtalsförpliktelseerna i sin avgörandepraxis ansett att i fråga om familjevåld och våld i nära relationer där gärningsmannen och offret inte befinner sig i en jämlik ställning, utan offret behöver särskilt skydd, talar gärningens skadlighet och farlighet samt gärningsmannens skuldbörda för en strängare straffmätning än vad som är allmän straffpraxis (HD 2002:2, HD 2012:9, punkt 6 och HD 2018:22, punkt 16, HD 2020:20).

Betänkande LaUB 16/2022 rd

Tröskeln att som skäl för ett strängare straff beakta det särskilda förhållandet mellan offret och gärningsmannen vid våld i nära relationer kan i ljuset av rättspraxis bedömas vara lägre vid tillämpningen av de allmänna straffmättningsgrunderna än vad som förutsätts för att tillämpa en skärpningsgrund.

Könsidentitet, könsuttryck och könsmångfald

Vid lagutskottets utfrågning av sakkunniga har det också lyft fram att skärpningsgrunderna i 6 kap. 5 § i strafflagen kan tillämpas på fall som gäller könsidentitet, könsuttryck eller könsmångfald.

Utskottet konstaterar i anslutning till det som sägs ovan att med motiv som baserar sig på särskilt nämnda egenskaper jämföras dessutom andra motiv ("annat motiv som är jämförbart med dessa"). Andra grupper som kan jämföras med de grupper som nämns i bestämmelsen och som behöver särskilt skydd kan enligt förarbetena till den gällande lagen anses vara till exempel könsrelaterade minoriteter, såsom transpersoner och intersexuella personer samt personer som lider av någon viss sjukdom (RP 317/2010 rd, s. 37/II). Enligt uppgift har straffet också i rättspraxis skärpts i fråga om brott som riktat sig mot företrädare för sådana könsrelaterade minoriteter som nämns ovan och bestämmelsens omnämnande av något annat motiv som är jämförbart med dessa har tillämpats (t.ex. Helsingfors tingsrätt 6.5.2019, R 17/3619). I ljuset av det tydliga omnämnandet i förarbetena till lagen och i rättspraxis råder det ingen oklarhet om huruvida den skärpningsgrund som gäller hatmotiv på denna grund är tillämplig på fall där könsidentitet, könsuttryck eller könsmångfald kommer till uttryck.

Övrigt

Regeringen föreslår att strafflagens 6 kap. 5 § 1 mom. 4 punkt om skärpningsgrunder ska kompletteras med ett omnämnande av kön som brottsmotiv. Vid utskottets utfrågning av sakkunniga har det ifrågasatts varför det av jämlikhetsskäl inte föreslås att ålder, språk och hälsotillstånd av de diskrimineringsgrunder som nämns i 6 § 2 mom. i grundlagen ska tas in i bestämmelsen.

I fråga om det som sägs ovan konstaterar utskottet att propositionsmotiven redogör för bakgrunden och orsakerna till att kön som motiv för gärningen föreslås bli en ny skärpningsgrund. Enligt uppgift från justitieministeriet har det inte i utredningarna konstaterats något motsvarande akut behov i fråga om unga eller äldre (ålder) eller språk. Av hälsotillståndet nämns funktionsnedsättning redan nu uttryckligen som en skärpningsgrund. Enligt förarbetena till den gällande bestämmelsen kan en skärpningsgrund tillämpas på brott mot personer som lider av någon viss sjukdom som ett sådant annat motiv som nämns i bestämmelsen (RP 317/2010 rd, s. 37/II). Det är klart att listan över skärpningsgrunder inte kan utvidgas i oändlighet utan särskilda, vägande samhälleliga skäl.

Enligt erhållen utredning har ECRI (European Commission against Racism and Intolerance) i en landrapport om Finland 2019 rekommenderat att offrets språk och medborgarskap ska fogas till skärpningsgrunderna för motiv. Europeiska unionen har också sedan 2008 utarbetat ett direktiv om diskrimineringslagstiftning (KOM (2008) 426) som syftar till att bekämpa diskriminering på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. Enligt uppgift

Betänkande LaUB 16/2022 rd

från justitieministeriet är det i fråga om andra diskrimineringsgrunder motiverat att bedöma behovet av att ändra lagstiftningen som en helhet när vissa projekt har slutförts. Lagutskottet anser att detta tillvägagångssätt är motiverat och anser att det i detta skede är motiverat att i enlighet med propositionen begränsa sig till ett omnämnande av kön i 6 kap. 5 § 1 mom. 4 punkten i strafflagen.

DETALJMOTIVERING

Lagen om ändring av strafflagen

6 kap. Om bestämmande av straff

5 §. Skärpningsgrunder I 1 mom. 4 punkten föreskrivs för närvarande om så kallade hatmotiv som straffskärpningsgrund. I propositionen föreslås det att det till straffskärpningsgrunderna ska fogas ett omnämnande av brott som begås utifrån ett motiv baserat på offrets kön. Lagutskottet anser på det sätt som anges i den allmänna motiveringen att det tillägg som föreslås i propositionen är motiverat.

I propositionen konstateras det ställvis (t.ex. s. 1 och 22) att 6 kap. 5 § i strafflagen handlar om ett motiv som baserar sig på offrets eller objektets kön, även om det i den föreslagna bestämmelsen inte förutsätts att det är fråga om offrets eller objektets kön.

Lagutskottet konstaterar för tydlighetens skull att den nuvarande ordalydelsen i 6 kap. 5 § i strafflagen inte nämner att det är fråga om ett motiv där föremålet för brottet eller offret har en egenskap som nämns särskilt i bestämmelsen. I skärpningsbestämmelsen leder ett rasistiskt eller därmed jämförbart motiv för brott till att straffet skärps enligt den gällande bestämmelsen oberoende av vem eller vad brottet riktar sig mot. Ändringen gjordes medvetet på grund av förpliktelserna i EU:s rambeslut. Enligt förarbetena till lagen kan gärningen således riktas mot en person som har de egenskaper som nämns i lagen, men ett brott som begåtts av ett motiv som nämns i lagen kan också riktas mot någon annan person, exempelvis mot en person som motarbetar rasistiskt motiverad hets och rasistiskt våld eller mot en myndighet som utreder misstankar om ett rasistiskt brott (RP 317/2010 rd, s. 36/I, se även den aktuella propositionen s. 8—9). Enligt uppgift från justitieministeriet har man i propositionen på grund av strävan efter ett koncist uttryck i vissa punkter endast talat om offret, eftersom det i praktiken antas vara den vanligaste situationen att gärningen riktas mot offret på grund av hans egenskaper, och en gärning av ovan nämnt slag som riktar sig mot en person som saknar dessa egenskaper antas vara mer sällsynt.

I bestämmelsen om skärpningsgrunden enligt 6 kap. 5 § 1 mom. 4 punkten i strafflagen används ett ganska neutralt uttryck för att ett brott begås av ett motiv som grundar sig på en viss omständighet. Utskottet fäster i fråga om bestämmelsen uppmärksamhet vid det som konstateras i propositionsmotiven (s. 7—8): Lagen definierar inte motivets kvalitet. När det dock är fråga om en skärpningsgrund, det vill säga en omständighet som leder till strängare straff, ska gärningsmannens attityd till föremålet för den gärning som nämns i lagen naturligtvis vara negativ, och i ljuset av flera omnämnanden i förarbetena till lagen är det i allmänhet fråga om den starkaste graden av negativ attityd, således hat som riktas mot föremålet för gärningen. Ofta talas det i den juridiska

Betänkande LaUB 16/2022 rd

litteraturen om hatmotiv. Det är fråga om negativt laddade känslor som avslöjar vissa drag hos gärningsmannen. Den straffrättsliga principen förutsätter dock att gärningsmannens personlighet och karaktärsdrag inte som sådana tas som grund för straffmätningen. Det negativa motivet ska framgå av gärningen (Jussi Tapani – Matti Tolvanen, Riksoikeus. Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. 3 omarbetade upplagan, 2016).

Med hänvisning till det som sägs ovan understryker utskottet att hat, förakt för könet eller vilja att tvinga offret till underkastelse i överensstämmelse med den straffrättsliga principen ska ta sig uttryck i form av en gärning.

17 kap. Om brott mot allmän ordning

24§. Juridiska personers straffansvar. Paragrafen innehåller bestämmelser om juridiska personers straffansvar. Det föreslås att 2 mom. 2 punkten ska kompletteras med ett omnämnande av offrets kön som motiv för gärningen. I paragrafens 1 mom. och 2 mom. 1 punkten föreslås inga ändringar. På det sätt som framgår av ingressen till lagförslaget föreslås det trots det att hela 24 § ändras.

Efter att den nu aktuella propositionen lämnades har det dock lämnats en proposition RP 13/2022 rd, på basis av vilken det stiftats en lag 723/2022, genom vilken 24 § 1 mom. har ändrats. På grund av det som sägs ovan och för att samordna propositionerna föreslår lagutskottet i fråga om 17 kap. 24 § i strafflagen att endast 2 mom. ändras. Detta kräver också ändring i *ingressen* till lagförslaget.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 7/2021 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

Lag

om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 6 kap. 5 §, 17 kap. 24 §, 24 kap. 13 § och 25 kap. 10 §,
sådana de lyder, 6 kap. 5 § i lag 564/2015 samt 17 kap. 24 § **2 mom.**, 24 kap. 13 § och 25 kap.
10 § i lag 511/2011, som följer:

Betänkande LaUB 16/2022 rd

6 kap.

Om bestämmande av straff

5 §

Skärpningsgrunder

Straffskärpningsgrunder är

- 1) att den brottsliga verksamheten är planmässig,
- 2) att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
- 3) att brottet begås mot ersättning,
- 4) att brottet begås utifrån ett motiv som baseras på ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, kön, sexuell läggning eller funktionsnedsättning eller utifrån ett annat motiv som är jämförbart med dessa, och

5) gärningsmannens tidigare brottslighet, om förhållandet mellan den tidigare brottsligheten och det nya brottet visar att gärningsmannen, med anledning av att brotten är likartade eller annars, är uppenbart likgiltig för förbud och påbud i lag.

Med organiserad kriminell sammanslutning avses en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §.

17 kap.

Om brott mot allmän ordning

24 §

Juridiska personers straffansvar

~~På deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, ordnande av olaglig inresa, grovt ordnande av olaglig inresa, djurskyddsbrott, grovt djurskyddsbrott, anordnande av hasardspel, penningspelsbrott, lotteribrott, penninginsamlingsbrott, spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild, grov spridning av barnpornografisk bild, innehav av barnpornografisk bild och sedlighetssårande marknadsföring tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.~~

Vad som bestäms om juridiska personers straffansvar tillämpas också på en sådan offentlig uppmaning till brott som avses i 1 § när det brott som uppmaningen eller förledandet avser är

- 1) hets mot folkgrupp eller grov hets mot folkgrupp, eller
- 2) grov ärekränkning eller olaga hot när motivet för uppmaningen eller förledandet är ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, kön, sexuell läggning eller funktionsnedsättning eller en grund som är jämförbar med de nämnda grunderna.

Betänkande LaUB 16/2022 rd

24 kap.

Om kränkning av integritet och frid samt om ärekränkning

13 §

Juridiska personers straffansvar

På grov ärekränkning där motivet för brottet är ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, kön, sexuell läggning eller funktionsnedsättning eller en grund som är jämförbar med de nämnda grunderna tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

25 kap.

Om brott mot friheten

10 §

Juridiska personers straffansvar

På människohandel och grov människohandel tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

På olaga hot där motivet för brottet är ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, kön, sexuell läggning eller funktionsnedsättning eller en grund som är jämförbar med de nämnda grunderna tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Betänkande LaUB 16/2022 rd

Helsingfors 15.11.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Leena Meri saf
vice ordförande Sandra Bergqvist sv
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Hanna Huttunen cent
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Pasi Kivisaari cent
medlem Antero Laukkanen kd
medlem Matias Mäkynen sd
medlem Mari Rantanen saf
medlem Ruut Sjöblom saml
medlem Mirka Soinikoski gröna
medlem Sebastian Tynkkynen saf
medlem Paula Werning sd

Sekreterare var

utskottsråd Mikko Monto.

Betänkande LaUB 16/2022 rd Reservation

Reservation

Motivering

Regeringen föreslår att strafflagen ändras så att det till skärpningsgrunderna för straffmätningen fogas ett omnämmande av att ett brott har begåtts utifrån offrets kön. Samtidigt ska det i fråga om vissa brottstyper till bestämmelsen om straffansvar för juridiska personer fogas ett omnämmande av gärningar som grundar sig på offrets kön. Ändringen gäller juridiska personers straffansvar för grov ärekränkning, olaga hot och offentlig uppmaning till brott när det brott som personen uppmanas eller lockas till är grov ärekränkning eller olaga hot.

De allmänna principerna för utmätning av straff uttrycks i 6 kap. 4 § i strafflagen där det sägs att straffet ska mätas ut så att det står i ett rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt. Eftersom gärningens motiv således beaktas vid den allmänna bedömningen av gärningens klandervärdhet redan med stöd av den allmänna bestämmelsen om straffmätning, beaktas de motiv som förkastas vid påföljdsprövningen av brottet, även om ingen särskild skärpningsgrund tillämpas i fallet. Också ett könsbaserat motiv kan således beaktas redan med stöd av den allmänna bestämmelsen vid straffmätningen.

Straffets egentliga skärpningsgrunder räknas upp i 6 kap. 5 § i strafflagen. Straffskärpningsgrunder är enligt 1 mom. 4 punkten att brottet begås utifrån ett motiv som baseras på ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, sexuell läggning eller funktionsnedsättning *eller utifrån ett annat motiv som är jämförbart med dessa*. Enligt utredning till utskottet är könsbaserade motiv sådana andra motiv som kan jämföras med de skärpningsgrunder som nämns explicit i lagrummet och kan således redan nu beaktas som skärpningsgrund för straffet. Den lagändring som föreslås i propositionen ändrar med andra ord inte på något sätt det rådande rättsläget.

Enligt propositionen är den huvudsakliga effekten av den föreslagna lagändringen att den visar hur klandervärt hat mot könet är och således påverkar attityderna. Det ska i detta sammanhang påpekas att det inte är strafflagens uppgift att ändra attityderna. Ultima ratio-principen förutsätter att man strävar efter att främja samhällseliga frågor på annat sätt än straffrättsligt och att strafflagen således inte ska användas i pedagogiska syften. I anslutning till detta bör det också noteras att de fall där gärningsmannens primära och centrala motiv är offrets kön är mycket sällsynta, och den föreslagna lagändringen kommer således inte heller att ha någon betydande inverkan på straffpraxis. Enligt de sakkunniga som utskottet hört blir effekten i bästa fall endast marginell.

Därför anser vi att lagförslaget i propositionen har drag av symbolisk strafflagstiftning. Enligt grundlagsutskottets tidigare tolkningspraxis ska straffrätten inte användas i symboliskt syfte. Därför anser vi att det är beklagligt att lagutskottet inte begärde utlåtande av grundlagsutskottet om lagförslagets grundlagsenlighet trots att flera av de sakkunniga som lagutskottet hörde, inklusive riksdagens justitieombudsman, ansåg att lagutskottet hade haft skäl att föra lagförslagets konstitutionellt godtagbarhet till grundlagsutskottet för bedömning. Dessa sakkunnigas synpunkter borde ha lyfts fram också i lagutskottets betänkande. Här vill vi också fästa uppmärksamhet

Betänkande LaUB 16/2022 rd

Reservation

vid att lagutskottet nyligen i sitt enhälliga betänkande LaUB 11/2022 rd om förslaget om särskild kriminalisering av skolmobbing konstaterat att det inte anser att en symbolisk lagstiftning i princip är motiverad med tanke på kriminaliseringsprinciperna.

I den aktuella propositionen används dessutom sådana odefinierade begrepp som "hat" och "hatretorik". I propositionen kallas de motiv som nämns i 6 kap. 5 § 1 mom. 4 punkten i strafflagen upprepade gånger hatmotiv, och också kön tas alltså in i lagen som ett nytt "hatmotiv". Det bör noteras att den nuvarande eller föreslagna ordalydelsen i strafflagen dock inte i sig hänvisar till hat, och "hatmotiv" är inte samma sak som "motiv på grund av kön". Propositionsmotiven står således i strid med lagförslagets ordalydelse, som gör det möjligt att beakta också andra motiv än sådana som grundar sig på direkt kvinno- eller manshat. Lagens tillämpningsområde är således överhuvudtaget oklart.

Det är också oklart varför en utvidgning av förteckningen över skärpningsgrunder i propositionen nästan uteslutande motiveras med behovet att ingripa i hatretorik trots att de skärpningsgrunder för straffet som nämns i 6 kap. 5 § i strafflagen allmänt tillämpas på alla brottstyper och brott. Det faktum att behovet av en lagändring motiveras med en hänvisning till ett godtyckligt begrepp som hatretorik, vars innehåll inte har definierats i strafflagen eller någon annan lag, ställer hela propositionen överlag i tvivelaktigt ljus. Också de sakkunniga som utskottet hört har fjärrmat sig från den utgångspunkt i propositionen enligt vilken lagförslagets godtagbarhet i första hand har bedömts med tanke på yttrandefriheten.

Det är klart att vilken orsak som helst som grundar sig på intolerans som motiv för brottet förtjänar att beaktas vid utmätningen av straff. Detta innebär dock inte att alla motiv som ska fördömas bör förtecknas uttryckligen och utan undantag i lagen. Förteckningen över de explicita skärpningsgrunderna för straffet är mycket kort. Även i fortsättningen saknas bland annat brottsoffrets ålder och hälsotillstånd. Här vill vi fästa uppmärksamhet vid att regeringen inte alls har övervägt eller motiverat varför det inte föreslås att dessa egenskaper hos en person som nämns i grundlagen och som anknyter till kravet på likabehandling ska tas med i förteckningen över explicita skärpningsgrunder för straffet, även om exempelvis barns otrygga och underordnade ställning enligt de sakkunniga som utskottet har utfrågat kan föreskrivas som en allmän skärpningsgrund för straffet på starkare grunder än offrets kön.

Det primära syftet med propositionen är i ljuset av motiveringen framför allt att förbättra kvinnors ställning. Vi anser i detta sammanhang att det är nödvändigt att betona att det är ett viktigt rättspolitiskt mål att förebygga och ingripa i osakliga trakasserier av kvinnor. Men enligt uppgift kan den främjas genom attitydfostran och effektiv tillämpning av den gällande lagstiftningen. Med motsvarande motivering anser vi att de ändringar som föreslås i propositionen inte heller i bestämmelserna om straffansvar för juridiska personer är motiverade.

Avvikande mening

Vi föreslår

att lagförslaget förkastas.

Betänkande LaUB 16/2022 rd
Reservation

Helsingissä 15.11.2022

Mari Rantanen ps
Sebastian Tynkkynen ps
Leena Meri ps
Antero Laukkanen kd